

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Szczecinie

LSZ – 4101-24-02/2013
P/13/149

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Szczecinie
ul. Jacka Odrowąża 1, 71-420 Szczecin
T +48 91 831 39 00, F +48 91 831 39 66
lsz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/13/149 Ochrona praw autorskich w szkołach wyższych w latach akademickich 2011/2012 i 2012/2013.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Szczecinie
Kontrolerzy	1. Sławomir Żudro, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 87909 z dnia 10.12.2013 r., 2. Danuta Laskowska, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 87912 z dnia 9.01.2014 r. 3. Maciej Mikulski, specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr 87910 z dnia 10.12.2013 r. (dowód: akta kontroli str. 1-6)
Jednostka kontrolowana	Politechnika Koszalińska w Koszalinie, ul. Śniadeckich 2, kod: 75-453 Koszalin (dalej: <i>PK lub Uczelnia</i>).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Rektorem PK od 1.09.2012 r. jest prof. dr hab. inż. Tadeusz Bohdal. W okresie od 1.09.2008 r. do 31.08.2012 r. funkcję tę pełnił prof. dr hab. inż. Tomasz Krzyżyński. (dowód: akta kontroli str. 7, 8)

II. Ocena kontrolowanej działalności

Ocena ogólna

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo stwierdzonych nieprawidłowości¹, działalność PK w zbadanym zakresie.

Uzasadnienie
oceny ogólnej

Powyższą ocenę uzasadnia:

- opracowanie i wdrożenie „Regulaminu antyplagiatowego”,
- zastosowanie systemu informatycznego do badania prac dyplomowych w zakresie nieuprawnionych zapożyczeń i samodzielności,
- sposób sprawowania opieki promotorskiej dający wysokie prawdopodobieństwo wyeliminowania nieuprawnionych zapożyczeń,
- prowadzenie zajęć obejmujących zagadnienia własności intelektualnej i prawa autorskiego na wszystkich stopniach studiów.

Stwierdzone nieprawidłowości polegały na nieprzestrzeganiu przez promotorów wewnętrznych regulacji antyplagiatowych ustalonych przez władze uczelni.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Procedury i działania podejmowane w celu przeciwdziałania naruszeniom praw autorskich

Opis stanu
faktycznego

1.1. System wewnętrznych regulacji w zakresie zapobiegania i wykrywania naruszeń praw autorskich obowiązujący w okresie kontrolowanym tworzyły:

- Regulamin korzystania z dóbr intelektualnych Politechniki Koszalińskiej², określający prawa i obowiązki twórców dóbr intelektualnych powstających w PK

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Uchwała Nr 8/2010 Senatu PK z dnia 17 marca 2010 r. w sprawie przyjęcia „Regulaminu korzystania z własności intelektualnej w PK”.

lub przy jej udziale, prawa i obowiązki PK w tym zakresie i zasady korzystania z tych dóbr, wprowadzony w życie 17.03.2010 r.

- Regulamin antyplagiatowy określający tryb i zasady funkcjonowania procedury antyplagiatowej oraz sposób korzystania z systemu Plagiat.pl³, wprowadzony w życie 2.09.2012 r.
- regulaminy studiów⁴ określające odpowiedzialność studentów za przypisywanie sobie autorstwa części lub całości cudzego utworu.

(dowód: akta kontroli str. 9-43, 98, 111)

Procedura antyplagiatowa określona w Regulaminie antyplagiatowym miała zastosowanie w stosunku do wszystkich prac inżynierskich, licencjackich i magisterskich. Promotor pracy dyplomowej był zobowiązany do jej sprawdzenia w systemie antyplagiatowym Plagiat.pl. Dla każdej sprawdzonej pracy, system generował raport podobieństwa zawierający m.in. współczynniki podobieństwa określające procent badanego tekstu zawierający frazy o określonej liczbie słów identycznych z tekstami w bazach systemu. Obowiązkiem promotora było dokonanie oględzin raportu podobieństwa w celu ustalenia czy sprawdzany tekst nie zawierał nieuprawnionych zapożyczeń, a w szczególności czy współczynnik podobieństwa ¹⁵ nie przekraczał 50%, a współczynnik ²⁶ nie przekraczał 5%. Gdy praca nie budziła wątpliwości, promotor podpisywał „Protokół kontroli oryginalności pracy”. Jeżeli na podstawie oględzin promotor uznał, że praca wymaga dodatkowej oceny pod kątem występowania niedopuszczalnych zapożyczeń – generował rozszerzony raport podobieństwa i na jego podstawie przygotowywał opinię dotyczącą nieuprawnionych zapożyczeń, przy czym Regulamin antyplagiatowy zobowiązywał do zwrócenia szczególnej uwagi na obszerne fragmenty składające się z co najmniej 50 słów, zidentyfikowanych przez system jako „podobne”. Jeżeli promotor ocenił, że występują przesłanki uznania, że praca jest plagiatem, nie była dopuszczana do obrony, a wobec autora pracy, na wniosek Dziekana, Rektor wszczynał postępowanie dyscyplinarne w trybie określonym w art. 214 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym⁷.

(dowód: akta kontroli str. 33-35)

Autorzy prac dyplomowych mieli obowiązek złożyć oświadczenie, że przedkładana do obrony praca:

- została przygotowana samodzielnie,
- nie narusza praw autorskich w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych⁸ oraz dóbr osobistych chronionych prawem,
- nie zawiera danych i informacji uzyskanych w sposób niedozwolony,
- nie była podstawą nadania dyplomu uczelni wyższej lub tytułu zawodowego autorowi pracy ani innej osobie.

(dowód: akta kontroli str. 36)

Na Uczelni obowiązywały również standardy pisania pracy licencjackiej i magisterskiej oraz zasady stosowania przypisów opracowane przez poszczególne wydziały i instytuty.

(dowód: akta kontroli str. 52-95)

³ Zarządzenie Nr 39/2012 Rektora PK z dnia 2 lipca 2012 r. w sprawie wprowadzenia Regulaminu antyplagiatowego określającego zasady funkcjonowania w PK Systemu Plagiat.pl.

⁴ Obowiązujące w okresie kontrolowanym, wprowadzone uchwałami Senatu PK: Nr 13/2009 z 22.04.2009 r. i Nr 19/2012 z 25.04.2012 r.

⁵ Wartość współczynnika podobieństwa 1 określa, jaką część pracy stanowią frazy o długości 5 słów lub dłuższe, odnalezione w bazie lub zasobach internetu z wyłączeniem fragmentów aktów prawnych z Bazy Aktów Prawnych (BAP).

⁶ Wartość współczynnika podobieństwa 1 określa, jaką część pracy składa się z fraz o długości 50 słów lub dłuższych odnalezionych w bazie lub zasobach internetu, z wyłączeniem BAP.

⁷ Dz.U. z 2012 r., poz. 572 j.t. ze zm.

⁸ Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 j.t. ze zm.

W okresie kontrolowanym Uczelnia nie posiadała formalnych procedur antyplagiatowych dotyczących prac zaliczeniowych i doktorskich.

Prorektor ds. Kształcenia prof. nadzw. dr hab. Danuta Zawadzka wyjaśniła, że mimo braku procedur formalnych wymienione rodzaje prac były objęte działaniami przeciwdziałającymi plagiatom. W przypadku prac zaliczeniowych, osoby prowadzące zajęcia, które podejrzewały naruszenie praw autorskich, kontrolowały prace z wykorzystaniem systemu antyplagiatowego. W latach akademickich 2011/2012 i 2012/2013 przeprowadzono 26 kontroli prac zaliczeniowych. W przypadku prac doktorskich Prorektor ds. Kształcenia podkreśliła, że: na PK prawo nadawania tytułu doktora mają wydziały: Mechaniczny, Elektroniki i Informatyki oraz Inżynierii Lądowej, Środowiska i Geodezji, a prace powstające w ramach studiów doktoranckich są pracami z obszaru nauk technicznych, rolnych, leśnych i weterynaryjnych i ze względu na specyfikę badań i wymogi stawiane pracom w przepisach ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki⁹, oraz ze względu na zasadę recenzowania prac przez dwóch recenzentów również w zakresie oryginalności i samodzielności, ryzyko naruszenia praw autorskich jest minimalne. W okresie objętym kontrolą nie stwierdzono przypadków plagiatu pracy doktorskiej realizowanej na PK.

(dowód: akta kontroli str. 45-46, 51)

1.2. Działania w celu podkreślenia wagi przestrzegania praw autorskich, podejmowane na Uczelni polegały m.in. na:

- zamieszczeniu na stronach internetowych wydziałów i instytutów regulaminu antyplagiatowego oraz zasad pisanie prac dyplomowych,
- prezentacji działania programu antyplagiatowego dla przedstawicieli wszystkich wydziałów i instytutów PK,
- omawianiu na cyklicznych zebraniach rad wydziałów zagadnień związanych z procedurami przeprowadzania oceny antyplagiatowej oraz wymaganiami jakościowymi prac dyplomowych,
- zobowiązaniu studentów do uczestnictwa w zajęciach, o których mowa w punkcie 1.3 niniejszego wystąpienia.

(dowód: akta kontroli str. 52-95, 206-251)

1.3. Zagadnienia dotyczące ochrony własności intelektualnej były uwzględnione w ramach przedmiotu „Przysposobienie akademickie” prowadzonego na wszystkich kierunkach, na I semestrze dla studentów I stopnia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, zgodnie z uchwałą Senatu nr 41/2008¹⁰. Rektor PK zarządzeniem Nr 23/2008¹¹ ustalił, że zajęcia dydaktyczne w ramach ww. przedmiotu będą prowadzone w wymiarze 15 godzin, w tym zajęcia dotyczące ochrony własności intelektualnej w wymiarze 6 godzin. Zasady realizacji przedmiotu „Przysposobienie akademickie” zostały określone przez Rektora PK w piśmie ośmym z dnia 27.11.2008 r.

(dowód: akta kontroli str. 252-258)

Programy kształcenia na studiach I i II stopnia uwzględniały efekty kształcenia w zakresie problematyki praw autorskich, ustanowione w obszarowych efektach kształcenia, zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego¹². Problematyka praw autorskich była realizowana na seminariach magisterskich i doktoranckich.

⁹ Dz.U. Nr 65, poz. 595 ze zm.

¹⁰ Uchwała Senatu PK Nr 41/2008 z dnia 18.06.2008 r. w sprawie programów nauczania.

¹¹ Zarządzenie Nr 23/2008 Rektora PK z dnia 15 września 2008 r.

¹² Dz.U. Nr 253, poz. 1520.

Ponadto znaczenie praw autorskich było przedstawiane studentom przez promotorów w ramach opieki nad pracami dyplomowymi.

(dowód: akta kontroli str. 48, 49, 51, 175, 254)

1.4. W okresie kontrolowanym nie przeprowadzono analizy skuteczności procedur antyplagiatowych. Analiza taka została zaplanowana na 2014 r. w ramach Systemu Kontroli Zarządczej jako zadanie „Promowanie idei poszanowania praw autorskich i uczciwości intelektualnej w edukacji i nauce”.

(dowód: akta kontroli str. 47, 125, 126)

1.5. W okresie kontrolowanym Prezydium Polskiej Komisji Akredytacyjnej wydało dwie uchwały w sprawie pozytywnej oceny programowej na kierunkach „Technika rolnicza i leśna” i „Technologia żywności i żywienie człowieka” prowadzonych na Wydziale Mechanicznym, na poziomie studiów pierwszego i drugiego stopnia o profilu ogólnoakademickim oraz w sprawie pozytywnej opinii wniosku PK o przywrócenie Wydziałowi Nauk Ekonomicznych uprawnień do prowadzenia kształcenia na kierunku „Zarządzanie” na poziomie studiów drugiego stopnia.

W ww. uchwałach PKA nie formułowała ocen w zakresie ochrony praw autorskich.

(dowód: akta kontroli str. 259)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Do dnia zakończenia kontroli¹³ na Uczelni nie zostały określone zasady kontroli przestrzegania procedury antyplagiatowej, a także nie ustalono wewnętrznych procedur antyplagiatowych obejmujących prace doktorskie i zaliczeniowe.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność Uczelni w zbadanym obszarze.

2. Procedury i działania podejmowane w celu wykrywania naruszeń praw autorskich

Opis stanu
faktycznego

2.1. W okresie kontrolowanym liczba prac złożonych do egzaminu dyplomowego wynosiła 4.314, a obronionych 4.311, z czego w roku akademickim 2011/2012 odpowiednio 2.094 i 2.093, a w roku akademickim 2012/2013 odpowiednio 2.220 i 2.218 prac.

(dowód: akta kontroli str. 260)

Największa liczba prac pod opieką jednego promotora to 69 w roku 2011/2012 i 50 w roku 2012/2013.

W roku akademickim 2011/2012 więcej niż 40 prac pod opieką miało 6 promotorów (z ogólnej liczby 276), a w roku 2012/2013 – 3 promotorów (z 283).

(dowód: akta kontroli str. 261)

Na PK ustanowione zostały następujące regulacje organizacyjne dotyczące opieki promotorskiej:

- w regulaminach studiów obowiązujących w okresie kontrolowanym ustalono, że student wykonuje pracę dyplomową pod bezpośrednim kierunkiem upoważnionego przez radę wydziału nauczyciela akademickiego - promotora,
- zgodnie z uchwałą nr 33/2006 Senatu PK¹⁴ promotorami prac dyplomowych oraz prowadzącymi seminaria dyplomowe mogą być osoby reprezentujące dziedzinę naukową w zakresie danego kierunku studiów i posiadające tytuł naukowy profesora, stopień doktora habilitowanego lub doktora,

¹³ Tj. 14 lutego 2014 r.

¹⁴ Uchwała Nr 33/2006 Senatu PK w sprawie jakości procesu dyplomowania.

- w uchwale Senatu PK z dnia 16 listopada 2005 r.¹⁵ oraz w zarządzeniu Nr 14/2007 Rektora PK¹⁶ ustalono 680-godzinny roczny wymiar obowiązków dydaktycznych dla nauczycieli akademickich, oraz postanowiono, że obowiązki dydaktyczne obejmują m.in. konsultacje studentów wykonujących dyplomy.
(dowód: akta kontroli str. 96-121, 183-184, 262-271)

2.2. Badanie teczek akt osobowych 50 studentów, których prace dyplomowe zostały pozytywnie ocenione w okresie kontrolowanym wykazało, że wszystkie teczki, zgodnie z § 4 ust. 1, pkt 11-15 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów¹⁷, zawierały: egzemplarz pracy dyplomowej, recenzję pracy dyplomowej, protokół egzaminu dyplomowego, dyplom i suplement do dyplomu ukończenia studiów. Protokoły egzaminu dyplomowego zawierały elementy wyszczególnione w § 12 ust. 1 ww. rozporządzenia.

W 7 przypadkach teczki nie zawierały potwierdzenia odbioru dyplomu i jego odpisu ani suplementu dyplomu, mimo wymogu określonego w § 4 ust. 16 ww. rozporządzenia.

(dowód: akta kontroli str. 272-278)

Kierownik Działu Kształcenia Małgorzata Kieca wyjaśniła, że brakujące dokumenty znajdują się w Dziale Kształcenia PK, ponieważ absolwenci po nie się nie zgłosili (3 przypadki) lub na wniosek absolwentów są w trakcie tłumaczenia na język obcy (4 przypadki).

(dowód: akta kontroli str. 279)

Teczki akt osobowych studentów, których prace podlegały ocenie określonej w Regulaminie antyplagiatowym zawierały dokumentację określoną tym regulaminem, tj. raporty z systemu Plagiat.pl i protokoły kontroli oryginalności pracy sporządzone przez promotorów, z wyjątkiem dwóch teczek z Instytutu Neofilologii i Komunikacji Społecznej (dalej: *INiKS*) o numerach (albumu): 70719 i 73758.

(dowód: akta kontroli str. 275-278)

Wyjaśnienie Dyrektora *INiKS* w sprawie nieobjęcia procedurą antyplagiatową wszystkich prac dyplomowych przyjętych do obrony po wejściu tej procedury w życie przedstawiono na str. 10 niniejszego wystąpienia.

2.3. PK nie posiadała wewnętrznych unormowań dotyczących sposobu sprawowania opieki promotorskiej w kontekście współpracy i relacji między promotorem i dyplomantem.

(dowód: akta kontroli str. 194)

Limit uczestników seminariów został ustalony ww. uchwałą Senatu PK z dnia 16 listopada 2005 r., zgodnie z którą, liczba grup seminaryjnych w danym roku stanowi wynik dzielenia liczby studentów przez 20, zaokrąglony w górę, do najbliższej wartości całkowitej, przy czym żadna grupa nie może być mniejsza niż 15 studentów. Proroktor ds. Kształcenia wyjaśniła, że w praktyce zdarzają się przypadki grup o mniejszej liczebności, ze względu na mniejszy nabór, specyfikę specjalności lub brak podzielności przez wskazany podzielnik.

(dowód: akta kontroli 175, 266)

¹⁵ Uchwała Senatu PK z dnia 16 listopada 2005 r. w sprawie wymiaru zajęć dydaktycznych, zasad obliczania godzin dydaktycznych i rozliczania czasu pracy nauczycieli akademickich oraz finansowania wynagrodzeń za niektóre prace wykonywane przez pracowników PK.

¹⁶ Zarządzenie Nr 14/2007 Rektora PK z dnia 15 marca 2007 r. w sprawie rocznego wymiaru zadań dydaktycznych, badawczych i organizacyjnych nauczycieli akademickich.

¹⁷ Dz.U. Nr 201, poz. 1188.

Limity prac dyplomowych pod opieką jednego promotora wynikały z ustanowienia uchwałą Senatu PK¹⁸ górnej granicy 120 godzin z tytułu sprawowania opieki nad pracami dyplomowanymi, przyjętych do rozliczenia finansowego. Ponadto w ramach obowiązków dydaktycznych nauczyciele mieli obowiązek objęcia opieką od 3 do 6 prac (w zależności od roku akademickiego i obszaru nauki).

Liczba godzin objęta rozliczeniem finansowym za sprawowanie opiekę nad jedną pracą przedstawiała się następująco:

- rok 2011/2012
 - obszar nauk ścisłych, przyrodniczych, technicznych, rolniczych, sztuki i związanych z kształceniem w zakresie języków obcych: - 10 godzin,
 - obszar nauk humanistycznych i społecznych – 5 godzin,
- rok 2012/2013
 - obszar nauk ścisłych...: praca inżynierska / licencjacka – 3 godziny, praca magisterska – 5 godzin,
 - obszar nauk humanistycznych i społecznych – 3 godziny.

Uwzględniając powyższe, limity prac dyplomowych pod opieką jednego promotora przedstawiały się następująco:

- rok 2011/2012
 - obszar nauk ścisłych...: - 15 prac,
 - obszar nauk humanistycznych i społecznych – 30 prac,
- rok 2012/2013
 - obszar nauk ścisłych...: - 43 prace licencjackie lub inżynierskie, lub 27 prac magisterskich,
 - obszar nauk humanistycznych i społecznych – 43 prac.

(dowód: akta kontroli str. 175-176)

Na pytanie w sprawie czasu niezbędnego do dokonania należytej opieki nad pracami, 8 z 15 promotorów sprawujących opiekę nad największą liczbą prac odpowiedziało że od 10 do 40 godzin, przy czym w wyjaśnieniach podkreślono, że jest to sprawa indywidualna, zależąca od predyspozycji i zaangażowania studenta oraz od stopnia trudności pracy.

(dowód: akta kontroli str. 280-336)

2.4. Realizowany w praktyce sposób sprawowania opieki promotorskiej, ustalony na podstawie wyjaśnień 15 promotorów, którzy w okresie kontrolowanym sprawowali opiekę nad największą liczbą prac, pozwalał na skuteczne zapobieganie naruszeniom praw autorskich. Z wyjaśnień tych wynika m.in. że:

- Kontrola oryginalności pracy była prowadzona głównie podczas seminariów i indywidualnych konsultacji i opierała się na znajomości literatury przedmiotu i pomocniczo na raportach systemu Plagiat.pl. Podczas seminariów studenci byli informowani o zasadach prawa autorskiego oraz o znaczeniu podpisanego oświadczenia o samodzielnym napisaniu pracy. Korzystano również z systemu Plagiat.pl do sprawdzenia fragmentów oraz całych prac;
- We wszystkich przypadkach studenci uczestniczący w seminariach dyplomowych byli zobowiązani do przedstawienia promotorowi kolejnych części pracy. Po ich skorygowaniu, promotorzy sprawdzali również pracę w całości;
- Wiedza promotorów o ochronie praw autorskich wynikała z własnej inicjatywy w zakresie poznania obowiązującego stanu prawnego, oraz z informacji przekazywanych podczas szkoleń i spotkań organizowanych przez Uczelnię;

¹⁸ Uchwała Nr 3/2012 Senatu PK z dnia 25 stycznia 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Senatu z dnia 16 listopada 2005 r. w sprawie wymiaru zajęć dydaktycznych, zasad obliczania godzin dydaktycznych i rozliczania czasu pracy nauczycieli akademickich oraz finansowania wynagrodzeń za niektóre prace wykonywane przez pracowników PK.

- Promotorzy nie stwierdzili przypadków wskazujących na plagiaty w pracach przedłożonych do obrony. Występowały natomiast zjawiska określane jako nieporadność seminarzystów w korzystaniu ze źródeł. W przypadku podejrzenia, że przedstawiony tekst zawiera nieuprawnione zapożyczenia, np. gdy styl i składnia języka jakiegoś fragmentu odbiegał od reszty pracy, sprawdzano go w wyszukiwarce internetowej, literaturze przedmiotu i publicystyce, a następnie omawiano ze studentami i zalecano dokonanie korekty.

(dowód: akta kontroli str. 280-336)

2.5 W okresie kontrolowanym PK korzystała z prawa dostępu do systemu antyplagiatowego, stanowiącego własność Plagiat.pl sp. z o.o. w Warszawie. Zasady i warunki użytkowania systemu Plagiat.pl zostały określone w umowach zawartych 12.09.2011 r., 5.09.2012 r. i 26.06.2013 r. na okresy roczne. Zgodnie z umowami PK była upoważniona do przeprowadzenia analizy łącznie 3.500 dokumentów o łącznej objętości znaków 525 mln znaków. Umowy przewidywały szkolenie administratora i operatorów systemu.

(dowód: akta kontroli str. 337-354)

Prof. dr hab. inż. Tomasz Krzyżyński (poprzedni Rektor Uczelni) wyjaśnił, że decyzja o zakupie dostępu do systemu antyplagiatowego została podjęta w związku z przewidywaniem zmian w prawie i stanowiła przygotowanie Uczelni do zwiększonej ochrony praw autorskich.

(dowód: akta kontroli str. 163)

Zasady stosowania systemu Plagiat.pl przedstawiono w punkcie 1.1 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

2.6. Badaniem prawidłowości oznaczania zapożyczeń¹⁹ objęto 20 prac dyplomowych, w tym 10 prac wcześniej sprawdzonych w systemie Plagiat.pl, których raporty wykazały najwyższy współczynnik podobieństwa 2 oraz 10 prac wcześniej nie sprawdzanych w systemie antyplagiatowym.

Badanie wykazało, że w 15 pracach, autorzy oznaczali zapożyczenia cudzysłowami i przypisami, a źródła zapożyczeń były wymienione.

W 3 pracach wcześniej sprawdzonych w systemie Plagiat.pl, stwierdzono 7 fraz o długości od 57 słów do 251 słów, identycznych z źródłami zidentyfikowanymi przez system, które nie zostały opatrzone cytataми ani przypisami. Dotyczyło to:

- pracy magisterskiej A.L. „Rozwój lokalny poprzez wsparcie przedsiębiorczości na przykładzie działalności Koszalińskiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A.”, w której fragment o długości 127 słów był identyczny z pracą K.D. „Finanse inwestycji jednostek samorządu terytorialnego ze środków Unii Europejskiej na podstawie gminy Myszyniec” (Uczelnia Łazarskiego w Warszawie) oraz fragment liczący 57 słów był identyczny z pracą M.B. „Procesy Integracji Walutowej w Unii Europejskiej” (Uczelnia Łazarskiego w Warszawie).

Promotor oceniający powyższą pracę nie złożył wyjaśnień, ponieważ od 30.09.2013 r. nie pracuje na PK.

(dowód: akta kontroli str. 355-370)

- pracy magisterskiej M.K. „Małe przedsiębiorstwa w gospodarce rynkowej na terenie miasta Koszalina”, której fragment o długości 114 słów był identyczny z materiałem umieszczonym na stronie internetowej <http://24pl.bariery>, a fragment o długości 59 słów był identyczny z pracą D.P. „Logistyczna obsługa klientów przedsiębiorstw specjalistycznych” (PK – Wydział Nauk Ekonomicznych).

¹⁹ Zidentyfikowanych w bazach danych systemu Plagiat.pl i w Internecie.

Na pytanie dlaczego powyższa praca została dopuszczona do obrony, mimo wystąpienia zapożyczeń, promotor dr Dariusz Oczachowski wyjaśnił, że zapożyczenie z bazy internetowej nie musi być oznaczane odsyłaczem i przypisem, ponieważ jest to bowiem „oczywista konstatacja”, nie mająca cech oryginalności. Jest typowa dla wielu źródeł internetowych, a pozostawienie go bez odsyłacza nie ma wpływu na wartość całej pracy. W odniesieniu do drugiego zapożyczenia, D. Oczachowski wyjaśnił, że pochodzi ono z pracy magisterskiej pisanej przez osobę, która uczestniczyła na seminariach razem z M.K. i wskazany fragment najprawdopodobniej został zanotowany przez studentów i wprowadzony do ich prac. Wskazane zapożyczenie było elementem wstępu do części metodologicznej pracy, która jest bardzo podobna we wszystkich pracach tego rodzaju, zwłaszcza prowadzonych przez tego samego promotora. Nie było zatem podstaw do uzupełnienia przez autorkę wspomnianego fragmentu odsyłaczem i przypisem wskazującym autora.

(dowód: akta kontroli str. 371-384)

- pracy L.R. „Marketing polityczny w Polsce na przykładzie wyborów parlamentarnych w 2011 r.”, w której stwierdzono zapożyczenia ze źródeł internetowych nie wskazanych przez autorkę pracy, tj. www.gazetakaszubska.pl o długości 251 słów, www.marketingpolityczny.com - 225 słów i piechula.com.pl - 115 słów.

Dr Monika Kaczmarek-Śliwińska, promotor pracy wyjaśniła, że raport wygenerowany przez system Plagiat.pl, wskazane fragmenty oznaczał jako przypisywane studentce, nie pokazując zarazem innych źródeł pochodzenia. Spowodowane to było faktem, że praca była już wcześniej sprawdzana za pomocą systemu Plagiat.pl, i prawdopodobnie została umieszczona w systemie przez pierwszego promotora, w związku z czym uznano, że praca nie narusza praw autorskich.

(dowód: akta kontroli str. 385-401)

W 2 pracach nie sprawdzonych wcześniej w systemie Plagiat.pl. wystąpiły zapożyczenia (łącznie 8 fragmentów) o długości od 54 do 115 słów ,tj.:

- w pracy magisterskiej P.P. „Analiza i ocena w rozmiarach i strukturze wydatków w budżecie gminy Iłowo-Osada”, stwierdzono 5 zapożyczeń, w tym 3 zapożyczenia z prac 3 różnych autorów o długości 61, 101 i 115 słów, które obronione zostały na Uniwersytecie Warmińsko – Mazurskim w Olsztynie i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie oraz 2 zapożyczenia o długości 63 i 73 słów ze strony internetowej <http://leczyca.all.biz>.

(dowód: akta kontroli str. 412-449)

- w pracy licencjackiej K.K. „Obraz człowieka starego w oczach młodzieży” stwierdzono 3 zapożyczenia o długości 54 słów, 77 słów i 79 słów ze stron internetowych: www.inp.uni.opole.pl i www.opoka.org.pl.

(dowód: akta kontroli str. 454-479)

Promotorzy tych prac prof. Jan Sobiech i dr Agnieszka Hłobił wyjaśnili, że zapożyczenia nie nosiły znamion rażącego naruszenia prawa autorskiego. Wskazane zapożyczenia nie stanowią istotnych treści wpływających na podniesienie wartości merytorycznej pracy. W sytuacji zapożyczeń z Internetu, trudno jest wskazać na autentyczne źródło utworu i przede wszystkim jego twórcę. Przytoczone fragmenty z prac autorskich zawierają opis procedury uchwalania budżetu i ustawowych obowiązków gminy w tym zakresie i muszą być znane każdemu studentowi jako obowiązująca „wiedza skryptowa”. W ocenie promotorów prace zostały przygotowane przez autorów samodzielnie i z poszanowaniem praw

autorskich wszystkich opracowań i innych źródeł wykorzystanych do ich przygotowania.

(dowód: akta kontroli str. 450-453, 480-482)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości polegające na nieprzestrzeganiu postanowień obowiązującego od 2.07.2012 r. Regulaminu antyplagiatowego:

- w INiKS liczba sprawdzeń (140) była znacząco niższa od liczby prac broniących w roku akademickim 2012/2013 (200). Szczegółowe badanie 30 prac broniących w wymienionym roku akademickim w tym Instytucie wykazało, że tylko 9 było sprawdzonych w systemie Plagiat.pl.

(dowód: akta kontroli str. 483-487)

Dyrektor INiKS prof. nadzw. dr hab. Bogdan Gębski wyjaśnił, że po objęciu stanowiska we wrześniu 2012 r., ze względu na dużą liczbę spraw administracyjnych, nie był w stanie wyegzekwować pełnej realizacji Regulaminu antyplagiatowego przez promotorów, z których wielu wywodzi się z różnych środowisk akademickich, dla których praca na PK jest drugim etatem i często sceptycznie podchodzących do skuteczności poddawania prac sprawdzeniu w systemie antyplagiatowym.

(dowód: akta kontroli str. 488-489)

- Analiza liczby sprawdzeń dokonanych przy użyciu systemu Plagiat.pl, którym objęto 15 promotorów, opiekujących się największą liczbą prac, wykazała, że 7 promotorów z Wydziału Inżynierii Lądowej, Środowiska i Geodezji (WILSiG) oraz z Wydziału Nauk Ekonomicznych i Instytutu Polityki Społecznej i Stosunków Międzynarodowych (pp. Michał P., Bogusław P., Czesław P., Maciej W., Marek G., Dariusz M., Rafał R.) nie wykonywało w pełni obowiązków określonych w regulaminie antyplagiatowym – na 248 promowanych przez nich prac w okresie obowiązywania regulaminu antyplagiatowego, 80 prac w ogóle nie było sprawdzanych w systemie Plagiat.pl, albo były sprawdzane jedynie przed przekazaniem pracy do obrony, co było niezgodne z postanowieniami wymienionego regulaminu.

(dowód: akta kontroli str. 494-526)

Jeden z promotorów (Maciej W.) wyjaśnił, że po wprowadzeniu regulaminu antyplagiatowego, promotorzy na WILSiG zaprotestowali przeciwko nakładaniu dodatkowych obowiązków przy jednoczesnym skracaniu czasu opieki nad pracami. Podczas dyskusji poświęconej tej sprawie stwierdzono, że ostatecznym weryfikatorem pracy jest promotor, który opracowuje protokół oryginalności prac. Prof. Maciej W. przyznał, że błędnie zinterpretował treść tych dyskusji i swoją ocenę oryginalności opierał na raportach z systemu, spełniających wymogi regulaminu, dostarczonych mu przez studentów. Pozostali promotorzy uznali, że sprawdzenie poszczególnych rozdziałów i całej pracy przed jej złożeniem do obrony nie dopuszcza do występowania nieuprawnionych zapożyczeń, ponadto podkreślili, że ich wiedza o przedmiocie pracy dyplomowej, wynikająca z przyjętego sposobu jej promowania minimalizowała zagrożenie wystąpienia plagiatów.

(dowód: akta kontroli str. 280-336)

W ocenie NIK, praktyka formułowania oceny oryginalności pracy na podstawie raportów podobieństwa przedstawionych przez studentów nie daje zapewnienia, że praca dopuszczona do obrony jest identyczna z pracą objętą sprawdzeniem przy użyciu systemu.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Niewyjaśnienie przez promotorów przypadków występowania w tekstach obronionych prac fragmentów sygnalizowanych w raportach systemu, jako

identycznych z tekstami innych autorów, w ocenie NIK zwiększyło ryzyko dopuszczenia do obrony prac zawierających nieuprawnione zapożyczenia.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, mimo wystąpienia nieprawidłowości, działalność Uczelni w zbadanym obszarze.

3. Działania podejmowane w przypadkach stwierdzenia naruszenia praw autorskich

Opis stanu faktycznego

3.1. Wewnętrzny system wykrywania naruszeń praw autorskich, obejmujący wykorzystywanie Systemu Plagiat.pl był stosowany na etapie przygotowania prac do obrony oraz po złożeniu prac do obrony.

W czasie przygotowania prac do obrony, prace, co do których promotorzy mieli podejrzenie, że zawierały nieuprawnione zapożyczenia, były weryfikowane w systemie Plagiat.pl. Prorektor ds. Kształcenia wyjaśniła, że promotor dokonywał analizy fragmentów określonych w raporcie podobieństwa jako podobne, zapoznawał studenta z wynikami analizy, wyjaśniał powody nieujawnienia źródeł lub umieszczenia w pracy innych odwołań, niż te, na które powoływał się autor. Następnym krokiem było wspólne, promotora i studenta, ustalenie zakresu poprawek w celu doprowadzenia pracy do standardów samodzielności. W okresie kontrolowanym było 373 przypadki co najmniej dwukrotnego sprawdzenia tej samej pracy w systemie Plagiat.pl.

(dowód: akta kontroli str. 527-546)

W wyniku stosowania procedury antyplagiatowej w odniesieniu do prac złożonych do obrony został wykryty jeden przypadek złożenia pracy, która według recenzenta promotora zawierała nieuprawnione zapożyczenia, i nie została dopuszczona do obrony.

(dowód: akta kontroli str. 547-548)

3.2. W związku z ww. przypadkiem, Prodziekan Wydziału Elektroniki i Informatyki pismem z 28.03.2013 r. zawiadomił Prorektora ds. Studenckich o podejrzeniu, że praca dyplomowa pt: „Aplikacja do interaktywnego budowania murów w scenie 3D z wykorzystaniem OPENGL” napisana przez studenta M.S. może stanowić plagiat. W zawiadomieniu podano, że sprawdzenie w systemie Plagiat.pl, który wykazał zapożyczenia w dopuszczalnych normach (współczynniki podobieństwa nie zostały przekroczone), jednak zdaniem promotora oraz recenzenta praca może stanowić plagiat.

(dowód: akta kontroli str. 549, 553-555)

Na polecenie Prorektora ds. Studenckich, Rzecznik Dyscyplinarny ds. Studentów (dalej: Rzecznik) w dniu 15.04.2013 r wszczął postępowanie wyjaśniające.

(dowód: akta kontroli str. 550)

W toku prowadzonego postępowania Rzecznik wystąpił do promotora o rozszerzony raport podobieństwa i o opinię w sprawie dopuszczenia pracy do obrony. Promotor oświadczył, że rozszerzony raport nie będzie generowany, w związku z czym Rzecznik postanowieniem z 14.05.2013 r. umorzył postępowanie wyjaśniające. Postanowienie o umorzeniu postępowania zostało zaakceptowane przez Prorektora ds. Studenckich.

(dowód: akta kontroli str. 551, 552)

Działania podjęte w związku z podejrzeniem plagiatu były prowadzone zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia

6 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego trybu wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów²⁰.

3.3.1. W toku czynności kontrolnych, kontrolerzy NIK przeprowadzili wśród studentów pierwszego roku studiów II stopnia anonimową ankietę dotyczącą ochrony praw własności intelektualnej, którą objęto 107 osób (70 z Wydziału Ekonomii i 47 z Instytutu Technologii i Edukacji). 11 spośród ankietowanych studia I stopnia ukończyło na innych uczelniach.

W odniesieniu do funkcjonujących w Uczelni procedur w zakresie zapobiegania plagiatom 85 studentów (79,4% ankietowanych) stwierdziło, że na Uczelni są powszechnie dostępne informacje dotyczące obowiązujących zasad cytowania literatury i innych źródeł w opracowaniu własnym. Zdaniem 78 ankietowanych (72,9%) na Uczelni są skutecznie wykrywane plagiaty dzięki wdrożonym procedurom antyplagiatowym. Na łatwość oszukania funkcjonującego na uczelni komputerowego systemu antyplagiatowego wskazało 11 ankietowanych (10,2%). Według większości studentów wpływ na skuteczne zapobieganie plagiatom wśród studentów mają: odpowiednie wymagania kadry naukowo-dydaktycznej wobec studentów (69,2% odpowiedzi), uczciwość i rzetelność studenta (66,4%), wiedza studentów o zasadach ochrony własności intelektualnej (65,4%).

Większość spośród ankietowanych studentów podała, że w trakcie studiów licencjackich byli informowani przez przedstawicieli Uczelni lub wykładowców o:

- zasadach poszanowania cudzej własności intelektualnej (85% ankietowanych),
- zasadach cytowania literatury i materiałów dokumentalnych w opracowaniach przygotowywanych w trakcie studiów przez studenta (95,3%),
- formalnych wymogach obowiązujących w pracach licencjackich i zasadach cytowania literatury oraz materiału źródłowego (92,5%),
- obowiązujących na uczelni procedurach antyplagiatowych (89,7%),
- konsekwencjach popełnienia plagiatu przez studenta (92,5%).

Z treści ankiet wynikało jednak, że ankietowanym znane były sytuacje niezafunkcjonowania procedur antyplagiatowych polegające na pozytywnej ocenie i obronie prac będących plagiatami (4,7% odpowiedzi) i prac kupionych w Internecie (22,4%)

(dowód: akta kontroli str. 557-562)

3.3.2. Użytkownicy systemu Plagiat.pl poinformowali o jego ograniczeniach technicznych i użytkowych, np.:

- Prodziekan ds. Kształcenia Wydziału Nauk Ekonomicznych dr Agnieszka Jakubowska poinformowała o zgłaszanych przez użytkowników o ograniczeniach systemu wynikających „...z czysto technicznego podejścia do oceny prac bez uwzględnienia specyfiki analizowanego problemu, m.in. zaliczanie do nieuprawnionych zapożyczeń przytoczonych w pełnej nazwie źródeł, nazw kategorii ekonomicznych niepodlegających możliwości autorskich modyfikacji, np. pozycji bilansu, nazwy wskaźników ekonomicznych itp.”.
- Dyrektor Instytutu Wzornictwa prof. dr hab. Jacek Ojrzanowski przedstawił opinię, że niecelowe jest sprawdzanie prac dyplomowych, których zakres teoretyczny jest autorskim opisem pracy projektowej
- Prodziekan ds. Kształcenia Wydziału Elektroniki i Informatyki dr inż. Wiesław Madej wykazał, że jako zapożyczenia z innych źródeł, system wskazuje m.in. noty katalogowe elementów i urządzeń zgodne ze specyfikacją producenta, wykorzystanych w pracy dyplomowej,
- Prodziekan ds. Studiów Niestacjonarnych WILŚiG dr inż. Piotr Śmiałek poinformował że „...Głosy krytyczne dotyczą przede wszystkim kwestii

²⁰ Dz.U. Nr 236, poz. 1707.

niedopasowania informatycznego systemu do specyfiki prac inżynierskich, szczególnie projektowych, w których niezbędne jest stosowanie ściśle określonych procedur obliczeniowych (zgodnych z wytycznymi do projektowania). Przykładowo zastosowanie w kolejnych tego typu pracach tych samych sekwencji działań matematycznych (co jest niezbędne do prawidłowego przeprowadzania obliczeń projektowych) traktowane jest jako naruszenie praw autorskich...” .

(dowód: akta kontroli str. 225, 230, 242, 247)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Z ankiety, o której mowa w punkcie 3.3.1 niniejszego wystąpienia wynika że część studentów nie posiadała wiedzy o zasadach prawa autorskiego, poszanowaniu własności intelektualnej, zasadach cytowania, a także że znane były przypadki obrony prac będących plagiatami lub niesamodzielnych. Oznacza to ryzyko wystąpienia negatywnych zjawisk w zakresie przestrzegania praw autorskich.

Ocena częściowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność PK w zbadanym obszarze.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²¹, wnosi o:

- 1) podjęcie stosownych działań w celu zapewnienia przestrzegania przez promotorów wewnętrznych procedur antyplagiatowych,
- 2) opracowanie i wdrożenie zasad kontroli przestrzegania Regulaminu antyplagiatowego w celu niedopuszczenia do obrony prac nieobjętych wymaganym sprawdzeniem.

²¹ Dz. U. z 2012 r., poz.82 j.t. ze zm.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Szczecinie.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Szczecin, dnia lutego 2014 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Szczecinie

Dyrektor

Kontrolerzy:
Sławomir Żudro
główny specjalista kontroli państwowej

.....
Podpis

.....
Podpis

Danuta Laskowska
główny specjalista kontroli państwowej

.....
Podpis

Maciej Mikulski
specjalista kontroli państwowej

.....
Podpis